

mogą tu być stosunki polsko-litewskie i problem przestrzegania praw mieszkającej tam mniejszości polskiej. Czasem komplikacje wynikają również z niespójności prawodawstwa, konfliktu ustaw lub braku odpowiednich przepisów.

Teoretycznie mniejszości narodowe w Polsce mają zagwarantowany szereg różnych praw. Niestety, między teorią a praktyką wciąż występują pewne rozbieżności. Przede wszystkim warto jednak podkreślić, że przepisy korzystne dla mniejszości najczęściej są wynikiem konieczności stosowania zapisów międzynarodowych konwencji lub dostosowania prawa krajowego do unijnego. Zazwyczaj pomysły w rodzaju stawiania dwujęzycznych tablic nie cieszą się szerokim poparciem i entuzjazmem – prawo nie idzie w parze z „wolą ludu”, który często nie widzi potrzeby przyznawania mniejszościom tak szerokich uprawnień. Zazwyczaj dążenia grup mniejszościowych do postawienia dwujęzycznej tablicy czy prowadzenia edukacji we własnym języku spotykają się nie z wrogością, ale raczej z niezrozumieniem. O ile więc wydaje się, że w zakresie prawodawstwa odpowiednia praca została już wykonana, to warto byłoby zająć się problemem niskiej akceptacji społecznej wobec praw mniejszości, które przecież obowiązują w Polsce już od ponad dziesięciu lat.

Lista wykorzystanych źródeł

1. Godlewska E. (2014), Prawa językowe mniejszości narodowych – problem w realizacji, (w:), A. Sakson (red.), Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce i Europie. Aspekty polityczne i społeczne, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 161 – 176
2. Piąty raport dotyczący sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej, MSWIA, Warszawa 2015

Kinga Gracka

studentka Instytutu Socjologii

Uniwersytetu Warszawskiego

Opiekun:

doktor habilitowany,

*profesor **Sławomir Łodziński***

PRZYKŁADY ROZWIĄZYWANIA PROBLEMU UDZIAŁU OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W WYBORACH PARLAMENTARNYCH W WYBRANYCH PAŃSTWACH EUROPEJSKICH

Artykuł przygotowano w ramach międzynarodowego seminarium Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Sławomir Łodziński) oraz Wydziału Socjalno-Psychologicznego Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego im. Iwana Franki (doc. Sergiusz Rudnicki, doc. Olga Sawyczenko)

Na początku należy zaznaczyć, iż nie ma wiele państw europejskich, które wprowadziły regulacje dotyczące reprezentacji mniejszości w parlamencie. Najwcześniej problem parlamentarnej reprezentacji osób należących do mniejszości, rozwiązano w Republice Federalnej Niemiec. Określono tam, iż zwolnienie list partii mniejszości następuje po uzyskaniu co najmniej 5% głosów w skali federalnej. Odrębnych regulacji można dopatrzeć się w Szlezwiku-Holsztynie, gdzie regulacja odnosi się tylko do reprezentacji mniejszości duńskiej. Zaraz po wojnie mniejszość duńska objęta była 5% klauzulą zaporową, co sprawiało, że w Landtagu udawało się uzyskać kilkuosobową reprezentację. W 1950 roku, gdy rządy objął F. W. Lübke, nastąpiła próba podwyższenia klauzuli zaporowej z 5% do 7,5%. To spowodowało spadek liczby głosów na założoną w 1948 roku partię mniejszości duńskiej o nazwie: Stowarzyszenie Wyborcze Południowego Szlezwiku (SSW). Doprowadziło to do rozmów duńsko-niemieckich, po których nastąpiło porozumienie, w wyniku którego strona niemiecka, zwolniła SSW z konieczności uzyskiwania 5% głosów, a także zezwoliła na posiadanie minimum jednoosobowej reprezentacji w Landtagu.

Podobne rozwiązania istnieją także w krajach takich jak Włochy, Hiszpania, Finlandia i Dania. Uwzględniają one w różnym stopniu, udział mniejszości narodowych w parlamencie czy organach regionalnych. Następne rozwiązania zostały wprowadzone po roku 1990 w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

Konstytucja Republiki Słowenii wprowadziła regulacje dnia 23 grudnia 1991 roku. Rozwiązania w Słowenii znacząco przypominają te z Szlezwiku-Holsztyn (czyli zapewnienie dla wymienionej mniejszości mandatu w parlamencie). Jednak dla najliczniejszych mniejszości (czyli włoskiej i węgierskiej) wprowadzono szczegółowe preferencje, stwierdzając, iż w skład Zgromadzenia Państwowego musi zawsze wchodzić jeden przedstawiciel owych dwóch mniejszości.

W Chorwacji reprezentację praw mniejszości oparto na odmiennych zasadach. Początkowo regulacje prawne dotyczące reprezentacji mniejszości zostały zapisane w ustawie konstytucyjnej o prawach i swobodach człowieka oraz o prawach wspólnot etnicznych i narodowych lub mniejszości. Zgodnie z ustawą, tylko mniejszości, których liczebność przekraczała 8%, miały prawo do reprezentacji w parlamencie, rządzie i wyższych sądach. Te zaś, których liczebność wynosiła poniżej 8% uzyskiwały prawo do 5 wspólnych mandatów w Izbie Przedstawicielskiej Chorwackiego Zgromadzenia Narodowego. Ordynacja wyborcza do parlamentu, określiła zasady wyłaniania reprezentacji mniejszości, wprowadzając klauzulę na poziomie 3% dla list partyjnych i dla list mniejszości. W 1992 roku sprecyzowano, iż dotyczy to mniejszości węgierskiej, włoskiej, czeskiej, słoweńskiej, rusińskiej, ukraińskiej, niemieckiej i austriackiej. W 2002 roku nastąpiły kolejne zmiany w prawie

wyborczym. Mniejszościom przypadało od 5 do 8 mandatów. Mniejszościom stanowiącym co najmniej 1,5% liczby mieszkańców Chorwacji przypadało od 1 do 3 mandatów; mniejszościom liczącym poniżej 1,5% przysługiwało prawo wyboru co najmniej 4 przedstawicieli do Saboru (Zgromadzenie Chorwackie). Ustawa z 2009 roku o wyborach deputowanych do Chorwackiego Zgromadzenia Narodowego, obowiązuje do dziś. Określiła ona, iż mniejszościom przypada 8 mandatów. Zaś zasady wyboru przedstawicieli mniejszości narodowych na poziomie gmin i województw określa ustawa o prawach mniejszości narodowych. Wyróżnia się tu dwie grupy mniejszości: liczące od 5% do 15% ludności danej jednostki samorządowej oraz te liczące od 15% wzwyż.

Na Litwie, w 1992 roku zostały przeprowadzone wybory parlamentarne na podstawie ordynacji, w której jeden z artykułów zlikwidował obowiązek przekroczenia 4% klauzuli przez mniejszości narodowe. Co ciekawe, najbardziej skorzystała z tego mniejszość polska, której udało się uzyskać ponad 2% ważnych głosów. Ordynacja ta została zmodyfikowana w 1996 roku, wprowadzając dwie niekorzystne zmiany: zniósła preferencje dla list mniejszości oraz podniosła próg procentowy z 4% do 5%. Pojawiło się także prawo, mówiące, iż do wystawiania list uprawnione są wyłącznie organizacje zarejestrowane przez MSW jako polityczne. Należy także zaznaczyć, iż na Litwie istnieją dwa typy okręgów: 71 okręgów jednomandatowych oraz jeden wielomandatowy okręg, który obejmuje całą Liwę (to jest 70 mandatów) i jest objęty klauzulą zaporową.

W Rumunii zaś, kluczowy jest artykuł z Konstytucji Rumunii z 1991 roku, mówiący o tym, iż organizacje polityczne mniejszości, które nie zdobyły wymaganej liczby głosów, mają prawo do miejsca w Izbie Deputowanych. Zasadę tę rozwinęto rok później, zgodnie z którą zarejestrowane mniejszości, którym nie udało się uzyskać co najmniej jednego mandatu w Izbie Deputowanych lub Senacie, mają prawo uzyskać jedno, wspólne miejsce w Izbie Deputowanych, o ile uda im się uzyskać przynajmniej 10% głosów w całej Rumunii. Zasadę tę stosowano gdy daną mniejszość reprezentowało kilka organizacji, z których każda wystawiała własną listę wyborczą, ale także wtedy, gdy wystawiona była wspólna lista przez wszystkie organizacje danej mniejszości. Obecnie w Rumunii z owych możliwości korzysta 14 mniejszości narodowych (w tym mniejszość polska). Maksymalna liczba mandatów jakie mogą uzyskać mniejszości wynosi 18.

Na Węgrzech prawo mniejszości do posiadania swej reprezentacji w parlamencie zawarte było w ustawie o prawach mniejszości narodowych i etnicznych. Jednak jeśli chodzi o regulację owego prawa, ustawa odsyła do odrębnej ustawy. W praktyce, przez wiele lat nie przyjęto tej ustawy. Kwestię tę uregulowano dopiero w 2011 roku, w ustawie o wyborze członków Parlamentu Węgier. Na jej podstawie stwierdzono, że

listy ogólnokrajowe mogą być zgłaszane przez partie polityczne i samorządy mniejszości, które to muszą uzyskać poparcie minimum 1% wyborców, zarejestrowanych jako wyborcy mniejszości narodowych. W ustawie zawarte są także reguły dotyczące podziału mandatów. Aby mniejszość mogła uzyskać jeden mandat, ich lista musi oddawać liczbę głosów równą kwocie wyborczej (kwota to wszystkie głosy podzielone przez liczbę mandatów, których wynik jest następnie podzielony przez 4). Listy mniejszości mogą również, na równi z innymi partiami, brać udział w podziale mandatów reszty puli, ale muszą wtedy uzyskać 5-procentowy próg.

W Bułgarii sposób zliczania głosów jest podobny do tego w Rumunii. Z preferencji wyborczych korzystają tu głównie muzułmańscy Turcy i Pomacy. Partia muzułmańska wystawia swoje listy niemal we wszystkich okręgach, ponieważ suma głosów w okręgach pozwala na uzyskiwanie mandatów.

Z powyższych przykładów wynika, iż w Europie raczej brak jest preferencji wyborczych dla mniejszości. Poza przykładem mniejszości duńskiej w Landtagu (RFN), raczej w Europie Zachodniej nie można dostrzec takich rozwiązań. Natomiast rozwiązania takie można zauważyć w Europie Środkowo-Wschodniej po Jesieni Narodów. Duży wpływ miały na to wydarzenia po 1989 roku oraz przyspieszony proces demokratyzacji stosunków politycznych. W zakresie preferencji wyborczych dla mniejszości, stabilność można dostrzec w Polsce i Słowenii. W pozostałych państwach, mimo chęci utrzymywania preferencji wyborczych dla komitetów mniejszości, wprowadzano pewne modyfikacje.

Anna Kamińska

studentka Instytutu Socjologii

Uniwersytetu Warszawskiego

Opiekun:

doktor habilitowany,

*profesor **Sławomir Łodziński***

OŚWIATA MNIEJSZOŚCIOWA I NAUKA JĘZYKÓW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W POLSCE

Artykuł przygotowano w ramach międzynarodowego seminarium Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego (prof. Sławomir Łodziński) oraz Wydziału Socjalno-Psychologicznego Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego im. Iwana Franki (doc. Sergiusz Rudnicki, doc. Olga Sawyczenko)

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje obywatelom Polski, należącym do mniejszości narodowych, prawo do zachowania i rozwoju